

KARAIN'ın TÜRKİYE PREHİSTORYASINDA YERİ

Prof. Dr. İ. Kılıç KÖKTEN

Coğrafya Meslek Haftası toplantılarına bu üçüncü katılımım. VI. toplantıda (İstanbul, 2-3. Mayıs 1950) "Türkiye'de Prehistorik Yerleşme Durumu ve Son Yerleşmelerle Mukayese Denemesi", 1); IX. Toplantıda (Ankara, 22-29. Aralık 1954) "Karain Mağarasında Türkiye'nin En Eski İskânı Hakkında Alınan Neticeler" 2) adlı konular açıklanmıştır.

Bu iki bildiri de çeşitli yerleşme yerlerinin (Toptan Kayasıgınakları, kır yerleşimi, höyükler, kazıklı kulübeler) coğrafi dağılımları, oluş ve gelişimleri, memleket topografyası ile olan bağlantıları üzerinde durulmuş, orijinal maddî kültür belgelerinden bir kısmı tanıtılmıştır.

Bugün daha bol ve çeşitli vesikalara ve görüşlere sahip bulunmaktayız. Plân, resim ve tablolarımızla, bildiri sonunda gösterilecek renkli film-lerimizle bu gerçeği desteklemeğe çalışacağız.

Konuya geçmeden, XIV. Coğrafya Meslek Haftasının İstanbul'da yapılacağını bildiren ve katılmamı kolaylaştırmış bulunan Prof. Dr. Cevat Gürsoy'a ve Prof. Dr. Talip Yücel arkadaşlarıma teşekkürlerimi burada tekrarlamalıyım.

Bildiri, 22. Kasım 1962 Perşembe günü saat 15.00 de İstanbul Edebiyat Fakültesinde Coğrafya salonunda yapıldı. 19 Kasım 1962 Pazartesi günü başlayan konuşmaların hiçbirisi kaçırılmadı. Akriba bilim dalları arasında artmakta olan anlaşma ve dayanışmayı görmekten duyduğumuz sevinç bu yıl daha da artmıştır.

Türkiye Diptarih (Tarihöncesi = Prehistorya) araştırmaları en ziyade Anadolu kara parçamızda yapılmıştır. Güneydoğu Anadolu'da başlayan araştırmalar (1894), son yirmi yedi yıl içinde (1936-1962) Türk araştırmacılarının istekli, düzenli ve sürekli çalışmalarıyla sınırlarını oldukça genişletmiş ve buluntu yerlerini, verilerini zenginleştirmiştir.

Paleolitik yahut Eski Taş devirlerinin tümü ile ilgili gerçek ve süreli incelemeler, Güney Anadolu'da Antalya'nın 27 kilometre Kuzeybatısında Yağca köyünde, Şam dağının (Çam) kalkerli yamaçları üzerinde bulunan Karain ve çevresindeki tabii mağaralarda yapılmaktadır.

1946 dan bu yana (1946-1949, 1953-1956, 1958-1962) üç boşluktan ibaret olan Karain'in ancak onda biri kazılabılmıştır. Büyük ve küçük bütün bölmelerindeki toprak dolgularını boşaltmak ve içlerinde saklı bulunan kültür belgelerini ışıklandırmabilmek için daha on yıl çalışmak gerekiyor. Bu yüzden geziler biraz hızını kaybetmiş ve kazılara daha çok yer verilmiştir. Durum böyle olduğu halde biz, bu mağara ile çevresindekilerden prehistoryamız ve coğrafyamız için tam ve emin sonuçları çıkarmış bulunmaktayız. Fosil insan kalıntılarımız, yeni endüstriler (Taş ve kemik aletler), son zamanlarda kazı ile çıkardığımız taşınır sanat eserleri, mağara duvarlarında tesbit ettiğimiz kazınmış öküz resmi bu gerçeğin değerli belgelerindedir. (Bak, Türk Arkeoloji Dergisi No. XI-1, 1962). Amacımıza ulaşmak için bugüne kadar Anadolu'da çok gezilmiş ve çok araştırmalar yapılmıştır. Ziyaret ettiğim tabii mağara sayısı da 1070 e yükselmiş bulunmaktadır.

Türkiye çapında düşünülecek olursa gezilmeyen yerler, görülmiyen mağaralar, incelenmiyen göl, deniz, ırmak sekileri, birikinti konileri pek çoktur. Trakya Kara parçamız ise prehistorya bakımından henüz araştırılmamış durumdadır. Daha zengin sonuçlar çıkarabilmek için araştırmalarımızın ve kazılarımızın her bakımdan desteklenmesini bekliyoruz. Burada az da olsa, fakültemizin ve Maarif Vekâleti Müzeler Umum Müdürlüğünün yardımlarını şükranla belirtmeliyim.

Son yıllarda araştırmağa başladığımız Maraş Vilâyeti yepyeni ve çok zengin bir bölge olarak karşımıza çıkmış bulunmaktadır. Açıkta kalan vilâyetlerimizden de böyle sonuçlar çıkarılacağına inanmaktayız.

Kaya sığınakları buluntularımız yalnız, Karain çevresindeki mağaralardan ibaret değildir. Orta Karadeniz Bölgesinde mezolitik kültür (Geç Üst paleolitik) kalıntıları tesbit edilen Tekeköy (A) kayaaltı sığınağı (Samsun); Doğu Anadolu'da Orta Paleolitik aletler ve Bronz devri seramiği toplanan Borluk vadisi boyundaki sıra kayasıgınakları (Kars); obsidiyen (Devegözü) Orta Paleolitik aletler topladığım Erciş (Van) ve yüksekova (Hakkâri) çevresi ile Neolitik (Yeni veya Cilâlî Taş Devri) çömlek parçaları çıkardığımız Kızdamı mağarası (Van'da Edremit köyü 1962); toprak dolgularından Geç Üst Paleolitik, Neolitik ve Bakır devirleri vesikaları elde ettiğimiz Maraş'ın Döngel köyü mağaraları (Yağlak, Direkli, Orta mağaralar 3), Pazar kazasına (Maraş vilâyeti) bağlı Ardıl köyünde aynı ismi taşıyan derenin derin, sarp yarma vadisi boyunda sıralanmış bulunan kaya sığınaklarından Orta Paleolitik tipte çakmak taşından kazıyıcılar çıkarılan İkizini; Antakya'da Orta

ve Üst Paleolitikle ilgili vesikaların bulunduğu belirtilen Saman Dağı (Hatay) mağaraları 4); Adıyaman da duvarlarında keçi resimleri görülen Palanlı Kayasığmağı 5); Silifke'de Üst Paleolitik aletler çıkarılan Sırtlanını 6); Alanya'da Oba köyünde kazı ile Orinyasiyen, Neolitik ve Bakır devirlerine ait çeşitli aletler ele geçirilen ve aynı mağaranın derinliklerinde Üst Paleolitik adamlarına ait kafa tasları ve dişleri toplanan Kadıni (Gâvurini) 7); İsparta'da Bozanönünde Orinyasiyen aletler bulunduğu anlaşılan Kapalın önemli kaya barınaklarımız arasındadır. Yalnız bu mağaralarda Karain de Olduğu gibi akımı sürekli arkeolojik bir katlaşım veya tam bir Paleolitik kronoloji çıkmamıştır. Orta ve Batı Anadolu'da (Ankara, Balıkesir, Bursa) araştırmakta olduğumuz mağaraların durumlarını daha sonra açıklayacağız.

Anadolu'nun Eski Taş devrinden beri iskân edilmiş olduğu bir gerçektir. Taş Devri adamları Anadolu'nun hemen her bölgesinde gezinebilmiş, avlanmış, elverişli yerlerinde oturabilmişlerdir. Yüzey istasyonlarımız hariç, kaya sığınakları yerleşmelerinin bugün Güney ve Güneydoğu Anadolu'da daha geniş anlamda Hakkâri'den başlıyan ve Edremit'e kadar uzanan güney dağlar zincirinin güneye ve kuzeye bakan yamaçlarında; aynı yönlereki uzantıları üzerinde bulunan tabii yapıları kalkerli ve sıcak tipli mağaralarda toplandığı izlenmiştir. Gür su kaynakları, ırmaklar, avlanmağa elverişli alanlar buralardaki Diptarih ve tarihteki yerleşmeleri diğer bölgelerden daha çok geliştirmiş ve sürdürmüştür. Volkanik mağaralardan alınan sonuçlar çok zayıftır. Jipsli, çakilli ve tüflü mağaralar verimsizdir. Anadolu'nun diğer bölgelerindeki kalkerli mağaralardan tek kültür de olsa iyi neticeler alınmaktadır. Yerleşmelerde yalnız kayasığınakları değil, yaşamayı kolaylaştıran, çalışmayı artıran doğal şartların da büyük rolü vardır.

Anadolu'da sürekli Paleolitik yerleşmelerin yalnız elverişli kayasığınaklarında toplandığını kaydetmek doğru olmaz, hiç mağarası bulunmayan alanlarda düz veya çukur kulübe yerleri de bulunabilir. Kastamonu çevresinde tesbit ettiğim Bakır çağı ile ilgili çukur, ev yerleri bu yapı tekniğinin güzel bir örneğidir. Bu yapı değişik şekilde buralarda hâlâ devam etmektedir 8). Bugün Diptarih yerleşiminde yeni bir araştırma yoluna yönelmiş bulunmaktayız.

Rusya'daki döşemesi çukur, üzeri ağaç ve direklerle örtülmüş olduğu tahmin edilen çukur biçimli Üst Paleolitik kulübeler (Fond de caban) merak çekici haberler arasındadır. Bunun en güzel örneğini Novgorot-Séverski dolaylarında Pouchkarı 1 deki paleolitik cabanlarda görmekteyiz 9).

Buzulların etkisi altında kalmış bulunan bölgelerde mağaralara sığınma zorunu ve endişesi tabiidir. Memleketimizde bu hal başka etkiler altında olmuş ve birçok yerlerinde insanlar mağaralara sığınmadan yaşayabilmiş-

lerdir. Bu bakımdan Diptarihimize ilgili yerleşmeleri yalnız mağaralara bağlayarak yüzdeler içinde incelemeğe çalışmak doyurucu olmuyor. Mağaralar için yapılan yüzdeli yerleşim sonuçları gerçeğe uymakla beraber yukarıda işaret edildiği gibi diğer yerleşimleri de hesaba katmak gerekir. Bu sonuçlar, ülkelere ve ülkeler içindeki bölgelere göre değişebilir. Hrdliča'nın Avrupa memleketleri için yapmış olduğu iskân yüzdesi anahatlarının memleketimizin Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik yerleşmeleri yüzdesine yakınlık gösterdiğine vaktiyle işaret etmiştik 10). Yeni görüş ve gözlemler karşısında karşılaştırmanın Anadolu'nun bütün Tarihöncesi yerleşmelerine bağlanması mümkün değildir. Beklemek gerekiyor, acele etmişiz...

Karain'in üst büyük boşluğunda açtığımız büyük sondaj çukurunun (Derinlik 10.5 m) VIII ana kattan ve 13 tabakadan ibaret olan kesitine bakıldığı zaman (Kesit 1) alt paleolitik katını, iki seviyeli orta ve dört seviyeli üst paleolitik katlarından daha kalın göreceğiz. Toprak incelenmesi sonunda bu katta ham toprak dolgusunun baskılı olduğu anlaşılmıştır. Bu durum Şelleen (Chellen) ve Aşöleen (Acheuleen) devirlerinin çok süreli olduğunu, yağış fazlalığını, zaman zaman mağaranın su baskını altında kalarak tortullaşmanın arttığını gösterir. Yalnız, kat kalınlığının kısa bir zamanla ilgili bulunmadığını burada belirtmeliyiz. Kurak devirlerde (sıcak) nemi tükenen bu katlar kalker kalıntısı yüzünden sertleşmiş ve taşlaşmıştır. Bu sert katlar ortasında daha yumuşak, kırmızı renkli toprak dolgusu (j) prehistorya bakımından kısır görünmektedir. Bu gevşek tabakanın soğuk ve kuru geçmiş bir zamanla ilgili bulunması ihtimali üzerinde durmaktayız. Kalkerden ve sileksten yapılmış elbatları (Tablo 2 - a), kaba yonga aletler (Tablo, 2 - b) ve Mikok baltacıklar (Tablo, 2 - c, alt sıra) tipik Alt Paleolitik aletleri arasındadır. Alt Paleolitik katının alt seviyesinde çok kaba işlenmiş ve çok kullanılmış kalker bir elbaltasının ele geçmiş olduğunu da evvelce bildirmiştik. Toptan dolgu baskısı ve zaman aşımı etkileri altında taş endüstrisi üzerinde meydana gelen koyu, açık krem, ak, pempemsi, kahve renkli oldukça kalın bir kabuk yahut kabuklaşma dikkati çekmektedir. Suda yüzecek kadar bozulup hafifleşmiş taş aletler de ele geçmiştir. Eski Taş Devri (Paleolithique) tabakalarından çıkarılan bu aletler üzerindeki renkli ve değişik kalınlık gösteren kabuk ve paslar, bize eskilik bakımından ölçü olabilecek sonuçlar vermiş bulunmaktadır. Bu türlü etütlerimizle, aletlerin yüzeyden, çakıl ve kumlar içinden, mağara, höyük doldularından gelip gelmediğini ayırt edecek melekelerimizi de artırmış bulunmaktayız. Geliş yerlerini ve eskiliklerini anlamakta ölçülerimiz isabetli olmaktadır. Bu metodu çeşitli ham taşlar ve aletler üzerindeki yonga ve çentiklere de tatbik edebiliyoruz. Alt paleolitikimizde ham madde kalker ve silekstir. Tablo, 2-a daki A adlı elbaltasının yapısı Güneydoğu Anadolu'nun esmer sileksini andırır. Bu yıl

Karain'in ön sekilerinde, üst Alt Paleolitik seviyelerde bulduğumuz bir yonga alet te aynı yapıdadır. Bu küçük, fakat, önemli işareti Güneydoğu Anadolu'dan bir kıyı gelişine bağlamak henüz erkendir. Karain yakın çevresinde bu yapıda bir sileks yoktur. Kesin bir karara bağlamak için araştırmalarımızın gelişmesi gerekir. Bu katın en önemli vesikaları mutfak artıkları arasında ele geçirdiğimiz fosilleşmiş insan ve hayvan dişleri ile iskelet kalıntıları. Diş, bacak kemiği, kafatası parçalarına, taşboklara (Coprolith), kavkılara dayanarak şekillerini çizebildiğimiz Alt Pleistosen hayvanları (Tablo 3), Yalnız, çok sıcak ve yağışlı, bereketli bir iklimin varlığını izlemekle değil, O zamanki insanların avlanmaları hakkında da bilgi vermektedir. Kaba elbaltalarından, kazık ve sopalardan başka silâhları bulunmayan bu adamların böyle büyük ve korkunç hayvanları avlamaları veya öldürmeleri kolay olmamıştır. Hayvanların kazıklı çukurlara düşürülmüş olmasını düşünmek Alt Palaolitik devirler için önemli bir olaydır. Bunların sürekle bir yardan uçurulduktan sonra yakalanmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Alt Paleolitikte Antalya çevresinin hayvansal protein bakımından çok zengin bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Tablodaki 1 numaralı "Polodina diluviana" alt Pleistosen iklimi hakkında evvelce ve şimdi tekrarladığımız görüşleri destekleyen yeni vesikalarımızdandır. Önemli konulardan birisi de bu hayvanların bu bölgelere hangi yollardan geldikleri, nasıl ve ne zaman yok oldukları ve göçtükleridir. Henüz arada bağlantı yapacak bir halka bulunmadığına göre yollarını çizmek mümkün değildir. Bunlar, şimdilik Antalya çevresinde kalmaktadırlar. Antalya körfezi gerisini iki basamak halinde, doğu ve batıdan yarıntılı, yıkıntılı olarak doldurmuş bulunan ve iç kısımlarının birçok mağara, koğuk ve boşluklardan ibaret olduğu anlaşılan traverten düzlükleri dağların eteklerine kadar uzanmaktadırlar. Bu etek çizgileri altında 5-8 metre derinliklerde görülen çakıl, kum ve kil tabakaları ve bu katların alt kısımlarında sondajla çıkarılmış bulunan Akdeniz filine (*Elephas meridionalis*) ait bir azı dişi parçası; üst traverten düzlüğünün Pınarbaşından Câmili köyü dolaylarına kadar birikinti konisi şeklinde killi, kumlu, çakıllı, tortullarla kapatılmış olması üzerinde durulacak paleontolojik, jeolojik hattâ jeomorfolojik yeni ve ek görüşlerimiz arasındadır. Dağların etek çizgisi altında traverten öncesine ait eski bir kıyı şeritinin varlığını şimdiden düşünebiliriz. Ovadan biraz yüksekte ve Şam dağının etek çizgisi üstünde bulunan tabii mağaralarda Alt Paleolitik'e ait bir ize rastlanmamıştır. Alt pleistosen bu kıyıların sular ve bataklıklar altında kaldığı anlaşılıyor. Bu durum Ökzini'ninde Alt ve Orta Palolitik kalıntılarının yokluğu, mağara dolgusunun yalnız Üst Paleolitik ve daha sonraki devirlerle ilgili bulunmasıyla de desteklenmiş bulunmaktadır. Karain'de çok kalabalık oldukları anlaşılan Üst Paleolitik adamları Orta Paleolitikten

sonra eteklerdeki mağaralara sarkabilmişlerdir. Tam etek çizgisi üzerinde bulunan tabii mağaraların bir kısmından bugün devamlı olarak sular çıkmaktadır. Tarım ve ulaşımı güçleştiren mevsimlik su kabartılarını ve baskılarını bugün de görmekteyiz.

Kesitimizde (Kesit 1) Orta Paleolitik tabakaları Alt Paleolitik'te olduğu gibi kalın değildir. Musteriyen (Mousterien) I,II olmak üzere iki seviyeden ibaret dolgusunda tortul toprak azdır. Kültür toprağı baskındır (Kesit I, H,G). Orta Paleolitik katının ilk yarısı sonuna (Musteriyen 1) kadar iklimin sıcak, yağışlı ve ılımlı; ikinci yarısında (Musteriyen II) ise soğuk yağışlı, soğuk kuru geçtiği (Riss-Würm, Würm) izlenmektedir. Hayvan kalıntıları, dolguların yapısı, ocak ve küllerin çokluğu, dikit köklerinin çağalıp azalması bu izlemi kolaylaştırmıştır. Buzul ve buzul arası devirlerinin memleketimizdeki etkilerini ve devirlerimizin çağdaşlık derecelerini kesinleştirmek için çalışmalarımızı ve kazılarımızı geliştirmek gerekir.

Orta Paleolitik katında Mikok (Micoquien) ve Kom kapel (Comp capell) tipli uçlar ve kazıyıcılar, İleri Levalloisien biçimli uç ve yonga aletler ele geçtiği gibi çoğunlukla klasik Musteriyen uç ve kazıyıcılardadır. Levhalarımızdaki aletleri uzun tariflerle ve ölçüler vermekle bildiriye usandırıcı hale sokmak istemiyoruz. İyi ve doğru çizmeğe çalıştığımız aletlere ve ölçüklere bakıldığı zaman formlarındaki özellikler kolayca anlaşılır.

Lövaluvaziyen ve mikokiyen'le ilgili formlar, Orinyasiyen'e geçişi izliyen sırtlı, sırsız kazıyıcılar gayet açıktır (Tablo 4-a, 4-b) Musteriyen 1 de çıkarılmış ve tablo 2-a da üst iki sırada üç yönden gösterilmiş olan baltacıklar (bifaces) dikkati çeken aletlerdir. Meydana çıkarılan at, ayı, domuz, sırtlan ve geyiklere, kemiricilere v.s. hayvanlara ait diş ve iskelet kalıntıları favnada bir değişme olduğunu, fil (Elephas antiquus) ve su aygırlarının (Hippopotame) battıkları, alageyik, sırtlan ve ayılarda bir kesinti olmadığı anlaşılmıştır (Levha 5). Neandertal (Neanderthal) adamlarına ait diş ve kafa tası parçalarının bulunmuş olması, bu katın Orta pleistesen olmasında şüphe bırakmamıştır. Orta Paleolitik aletlerinde musteriyen tiplerin çokluğu bilhassa dikkati çekmektedir. Kemik ve ağaç kırmakta, yontma ve sıyırma kullanılmış olan tek veya çift ve daha fazla çontuklu kazıyıcılar, yumru kazıyıcı ve kesiciler, cilâlı taş ve maden baltalar formunda ağızlı geniş kazıyıcılar bu katın yeni (1962) ve özel örnekleri olmuşlardır. Alt seviyelerde Alt Paleolitik formların gelişmiş olarak devamı, üst seviyelerde üst Paleolitik örneklerin başlamış olması dikkati çekmiştir. Orta Paleolitikimiz çok uzun sürdüğü anlaşılan iki büyük devir arasında teknik ve işçilik alış verişi bakımından açık bir kavşak ve etkili bir kaynak noktası olmaktadır. Birkaç Alt Paleolitik vesika dışta bırakılırsa işçilik ve gelişim izlerinin tamamen yerli olduğu, doğal şartlar altında ana formlara

gidişte her yerde benzerlik bulunduğu bir daha anlaşılmalıdır. Bazı klâsik formları ele alarak dış Paleolitik kültürlerin etkileri bulunduğunu veya geldiklerini ortaya atmak, bu yetmiyormuş gibi buluntu yerlerimize yabancı ekler ilâve ederek, meselâ: - „Dülükien” (Bak, ANATOLIA, S. 92, 1961-1961) gibi yersiz ve zamansız uyduruk kelimeler kullanmağa kalkışmak yaranma ve şipşak ilgi toplama gayretinden başka birşey değildir. Karain ve Öküzini endüstrileri ve insan kalıntılarımıza-: Karain kültürleri veya aletleri, Öküzini adamları şeklinde söylemek ve yazmak gerekirken, endüstri “Karainien” yahut “omo Karainien”, “omo Öküzinien” demek nekadar soğuk ve gülünç olmaktadır. Böyle uyduruk kelimelere itibar etmiyeceğimizi burada belirtmeliyiz. Yabancı kelimeleri aynen kullanabiliriz, fakat Türkçe kelimelerimizi yabancı kılıklara sokmağa hakkımız yoktur.

Yukarda belirttiğimiz gibi Karain'in Üst Eski Taş devirleri (Üst Paleolitik) tabakalarına bakıldığı zaman kalınlığın Orta Paleolitikten fazla olduğu görülür. Bu tabakalarda veya kesitte (Kesit 1) dipte geniş, üstte sivrilen ve katlara bağlanarak gelişmiş bulunan bir dikit kökü ile bu katı Orta Paleolitikten ayıran kalınca bir traverten döşemesinin varlığı göze çarpar. Üst Yontma Taş Devri katlarında toprak koyu kahve rengine dönmüştür. Hangi şekilde ve yapıda olursa olsun bu seviyelerin tümünde (Kesit I,C,D,E,F. Orinyasiyen IV,III,II,I) kültür toprağı Orta Paleolitikten kalındır ve daha gevşektir. Dikit kökünden başka kesitte yukarıdan aşağıya yer yer toprağı daha koyu ve salık cepler de bulunmaktadır. Karain'in üst büyük boşluğunda içinde çalıştığımız “B” gözü yahut odacığindeki kesitte Üst Eski Taş devri veya Üst Paleolitik katı üzerinde durduğumuz büyük kesit parçasındaki tamamen aynıdır. Yalnız burada Musterien II de (Karain III, G) mağara tabanı meydana çıkmıştır. Bu odacıklarda Orta Paleolitikten sonra daha çok oturulduğu, Üst Paleolitikte nüfusun diğer devirlerden daha çok olduğu anlaşılmaktadır. Ova yüzeyinden 1.5-2 metre yükseklikte, Kırkgöz adı verilen su kaynaklarına ve gölüne daha yakın bulunan Öküzini'ninde (Antalya) yerleşim durumu Karain'deki Üst Paleolitik katların aynıdır.

Karain Üst Paleolitik tabakalarından ışığa çıkarılan taş (Tablo 6-a, 6-b) ve kemik aletler (Tablo 6-d) Avrupa'nın klâsik ve gerçek formlarına, komşu ülkelerdeki çağdaş örneklerine uymaktadırlar. Bu benzerlikleri burada açıklamak zordur ve sıkıcı olur. Kemik aletlerimizin çoğu tabloda görüldüğü gibi biz ve şişlerden, iğnelerden, bounuz kamalardan ibarettir. Avrupa'da olduğu gibi zıpkınlar, oltalar, kumanda bastonları, süslü kemikler, savurgalar henüz elimize geçmemiştir. Taş aletlerimiz form bakımından çok zengin ve ileridir. Kemik aletlerimiz şimdilik eksiktir. Üst Yontma Taş devri kronolojisinde yer almış bulunan Solütreen (Solutréen) ve Magda-

leniyen'in (Magdalénien) özel alet tiplerini Üst Palaolitik'in ilk safhası olan ve dünyada çok yaygın bulunduğu anlaşılan Orinyasiyen (Auringnacen) tabakalarımız içinden çıkarmış bulunuyoruz. Bu katların içinde ve üst seviyelere doğru işlenik mini taşlar (Microlithes) artmaktadır. Avrupa Mezolitik'ine (Orta Mini-Taş Devri) uyan jeometrik aletleri Üst Paleolitik katlarında bulmaktayız (Gablo 6-c). alt, Orta ve Üst Paleolitik taş endüstrileri arasında bulunmuş olan minitaşları, artık minitaş ve işlenik minitaş olmak üzere iki grupta toplamaktayız. Bütün devirlerin malı olan artık minitaşlar atölye malıdır. Şimdiye kadar incelediğim on adet çakmak taşı atölyesinde de durum böyledir. Her minitaşa mezolitik malı olarak sarılmanın yersizliği bir daha anlaşılmıştır. Bizde işlenik minitaşların atölye artıkları ile birlikte ele geçmesi Üst Orta Paleolitik, te başlar. Musteriyen sonuna ait minitaşlı bir endüstrinin (microlithique) Rebières vadisinde Bonhomme istasyonunda (Dordogne) ve Sandougne havzasında (Dordogne) Tabalerie'de bulunduğunu burada belirtmek yerinde olur. II). Bu durum Akdeniz Havzasından, komşu ülkelerden verilecek yeni buluntularla da desteklenebilir. Memleketimizde Avrupa'da olduğu gibi Neolitik ve Magdaleniyen arasında bir ara veya geçit seviyesine rastlamış değiliz. Karain'de Üst Paleolitikten sonra ilk seramik devri yahut Neolitik başlamaktadır. Yakın çevresinde bulunan Öküzini'ninde ve Çarkini'nin de bu durum aynıdır. Burada mezolitik Üst Paleolitik süresi için de gelişmektedir. Bu durum Güney İspanya'da ve İtalya'da böyledir. Kuzey Irak'ta Şanidar mağarasında da benzer bir durum sezilmektedir 12). Burada Mezolitik'in, bazı yerlerde neden mustakil, bazı yerlerde neden arada bulunduğunu inceliyecek değiliz. Gerçek olan bir şey varsa doğuda Mezolitik ve Neolitik kültürlerinin daha önce geliştiğidir. Burada Batı Avrupa'nın prehistorik kronolojisi ile memleketimizin kazı ve yüzey buluntularından çıkarılan sonuçları bir cetvel içinde karşılaştırmakla yetineceğiz.

Prehistortamızla ilgili kronoloji tablomuzda gösterilen kültürler, Alt Paleolitik için Şelleen, Aşöleen'den; Orta Paleolitik'te Lövaluvazo-Musteriyen, ve Musteriyen'den; Üst Paleolitik'te uzun süreli Orinyasiyen'den ibarettir. Klaktoniyen'e benziyenleri ve kaba lövaluziyen örnekleri Alt Paleolitik katların da görmekteyiz. Lövaluvaziyen'in Musteriyenle paralel gelişerek Orinyasiyen I e kadar ulaştığı bir gerçektir. Mikok tipler Aşöleen üstünde görüldüğü gibi Musteriyen'e de girer. Adı geçen bu kültürlerin akımları gayet açıktır. Mezolitik kültürün akımı cetvelde görüldüğü gibidir. Üst Paleolitik içinde geliştiğini gösteren belirtiler kuvvetli olduğu halde memleketimiz için bir problemidir.

Bu ilk defa yapılmış bir kronoloji denemesi değildir. Daha önceleri yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından da denenmiştir. Bu denemelerde durum

Bugünkü duruma göre yüzey ve mağara buluntularımızdan çıkarılan Tarihöncesi kronolijisinin Avrupa ile karşılaştırılması

AVRUPA	A N A D O L U		
	Sath ve az kültürlü mağara buluntularımız	K A R A İ N	Ö K Ü Z İ N İ
Neolitik	Madenler çağı Neolitik	Madenler Çağı	Madenler Çağı
Mezolitik	Mezolitik	Neolitik	Neolitik
Magdaleniyen		(B) Mezolitik (K) Oriyansiyen IV	(B) Mezolitik (K) Orinyasiyen IV
Solutreen		(K) Oriyansiyen III	(K) Orinyasiyen III
Orinyasiyen		(K) Oriyansiyen II	(K) Orinyasiyen II
Musteriyen	(K) Orinyasiyen	(K) Oriyansiyen I	(K) Orinyasiyen I
Lövaluvaziyen	(K-B) Lövaluvazo-Musteriyen	(K) Mustriyen II (B) Lövaluvaziyen (K) Musteriyen I	
Mikokiyen	(B) Mikokiyen	(B) Mikokiyen	
Aşöleen	(B) Aşöleen	(K) Aşöleen	(B) Biçim, Tip
Klaktoniyen	(B) Klaktoniyen	(B) Klaktoniyen	(K) Kat
Şelleen	(B) Şelleen	(K) Şelleen	

aynen aksettirilmiştir. Yalnız son zamanlarda (1962) Türk Tarih Kurumu Kurumu tarafından yayınlanan ve "Eski Anadolu Tarihi" adını taşıyan bir el kitabında prehistoryamızın karıştırıldığını görmüş bulunuyoruz. Kurumun bu kitapları yayınlamadan önce kontrol ettirmediği anlaşılıyor. Prehistorya araştırmalarımızın düzeni nasıl bozular? Sonra, "II. Anadolu'nun Prehistoryası" başlığı veya bölümü altına konmuş olan (M.Ö. 4000-2500) tarihini de tarihlendiremedik; "İnsanların yaşadıkları dağ kovukları" Tabirine de akıl erdiremedik. Karain kronolojisini eksik görmekten duyduğum üzüntü büyüktür. Alt ve Orta Paleolitik gibi gerçek ve emin delillere dayanan kültürleri bir tarafa bırakıp, yukarda da kaydedildiği gibi henüz bir problem olan Mezolitik'i Türkiye prehistoryasında bir boşluk doldurdu, Karain Neolitiğinin gelişimine sebep oldu diye kaydetmek ve ona kronolojide ayrı bir yer vermek için bugünkü sonuçlar elverişli değildir. Bunlar bir bakışta göze çarpan noktalar. Diğer noksanlara hazırlamakta olduğumuz eleştirmede dokunacağız. Burada bir tarihinin prehistoryayı coğrafyacılar

kadar anlamadığını ve iskân tarihimizin tesirler altında kalınarak nasıl değiştirilebileceğini belirtmeliyiz. Karain ve çevresindeki mağaralardan iskân tarihimiz hakkında çıkarılan sonuç tamdır. Yüzeyden toplanan ve kazılarla çıkarılan belgeleri böyle bir kaynak çıkıncaya kadar onun ışığı altında incelemeğe devam edeceğiz. Karain'de yalnız eski taş devri insanları oturmamıştır. Üst paleolitikten sonra gelen katlarda Cilâli taş devrine yahut ilk seramik devrine ait renkli, renksiz çanak parçaları da ele geçmiştir (Tablo II-a, II-6). Yer yer Madenler çağının kalıntıları da bulunmuştur. Bu kültürlerin zengin eserleri ve sürekli yerleşim katları, Karain önündeki düzlüklerde tesbit ettiğim üç höyükte (Bozhöyük, Taşlıhöyük, Yayvan Tepe) ve kaya anıtları (dolmen) çevrelerindeki tümsülerde kapalı durmaktadır.

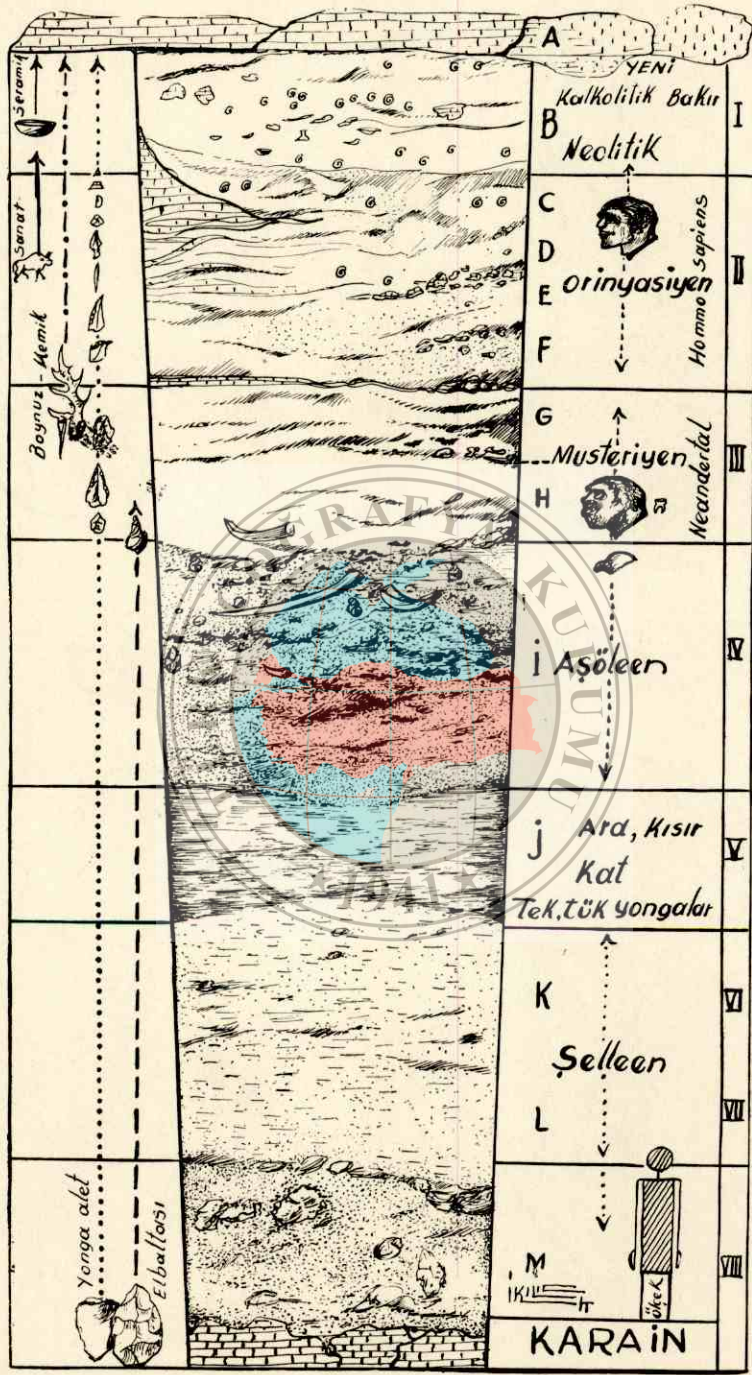
Antalya şelâlelerini ve şehrin içinde akan suları görenler bölgeyi sulu zannederler. Gerçekte burası hem sulu, hem de susuz bir memleketdir. Paleolitik devirlerde hayat suların başında gelişmiştir. Prehistorik devirlerde Antalya bölgesinin en kalabalık yerlerinden birisi Kırkgöz ve Pınarbaşı çevresi idi. Suların nakline başlandığı anda yerleşmeler kolayca tarıma elverişli alanlara ve kıyılara sarkabilmiştir. Antalya bölgesinin Türkiye prehistoryasındaki yeri çok önemlidir. Tarihi sürekli, zengin ve kesintisizdir. Bu eşsiz durumu tanıtmak için eski eserlerini korumak ve müzelerini kurmak ister. Bugün yapılan iş ve onarımlar Grek-Roma eserleri üzerindedir. Bunlar için müzeler kurulmuştur. Görüyor ve öğrenüyoruz. Selçuk ve Osmanlı eserlerinin onarımları da gelişmektedir. Tarihöncesi eserleri ve yerleri henüz ele alınmamıştır. Kazdığımız mağaranın, yerinde bir müze haline getirilmesine, Şehir müzesi içinde müstakil ve geniş bir köşenin verilmesine çalışmaktayız. Burada tarihi bir bütün olarak ele almak gerekiyor. İnsan ve hayvan paleontolojisi, IV. zaman coğrafyası ve jeolojisi, Diptarih arkeolojisi bakımından çok zengin ve önemli bir bölge içinde çalışmaktayız. Bu işin söylendiği gibi bir mevsimde bitirilemeyeceğini, raporlarının daha devam edeceğini kaydetmeliyiz. Görüşlerimizi bilimsel sınırlar içinde, iddialı olmaktan sakınarak açıklamağa çalıştık. İlerde daha zengin buluş ve görüşlerle huzurunuzla çıkmağa çalışacağız.

Prehistorya Kürsü Profesörü
Prof. Dr. İ. Kılıç Kökten

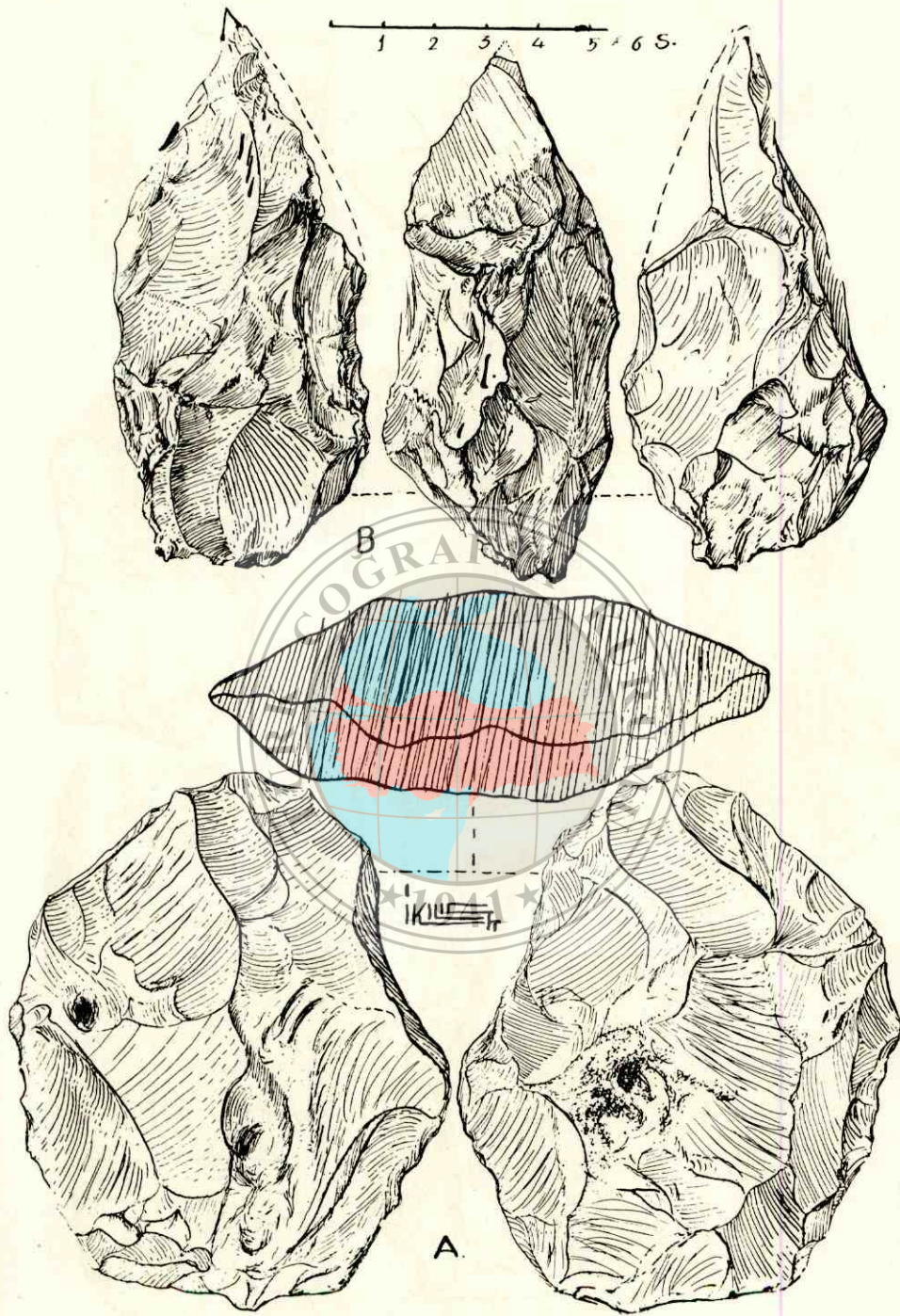
İLGİLİ YAYINLAR

- 1 - İ. Kılıç Kökten: *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt X, Sayı 3-4 (1952).
- 2 - İ. Kılıç Kökten: IX. *Coğrafya Meslek Haftası*, 22-29 (1952), Tebliğler ve konferanslar, S. 73-85.
- 3 - İ. Kılıç Kökten: *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı x-1 (1960).
- 4 - Muzaffer Şenyürek: *Belleten*, Cilt XXI, Sayı 84, S. 656 (1958).
Enver Bostancı: *Belleten*, Cilt XXII, Sayı 86, S. 147-156 (1958);
- 5 - E. Pittard: *Gravur rupestres en Anatolie*, Archives Suisses. P. 171-187, L'anthropologie général.
- 6 - İ. Kılıç Kökten: *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı VIII (1959).
- 7 İ. Kılıç Kökten: *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı VIII, Kısım I (g959)
- 8 - İ. Kılıç Kökten: *Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt IX, Sayı 3, S. 203, Levha II (1951).
- 9 - ALEXANDRE MONGAIT: *L'ARCHÉOLOGIE*, S. 70-72, Dese V, Zaporozskaia (1959)
- 10 - İ. Kılıç Kökten: *IV. Türk Tarih Kongresi*. Kongreye sunulan tebliğler, S. 207-208 (10-14 . Kasım 1948), 1952.
- 11 - E. Pittard: *Industrie microlithique moustérienne*, L'Anthropologie (1913); Raymond Furon, *Manuel De prehistoire Général*, P. 178 (1958).
- 12 - Ralph S. Solecki: *Shanidar cave Scientific American*, P. 68 and Cross Section (1957).
- 13 - Fuzan Kinal: *Eski Anadolu Tarihi*, S. 9-12 (1962).

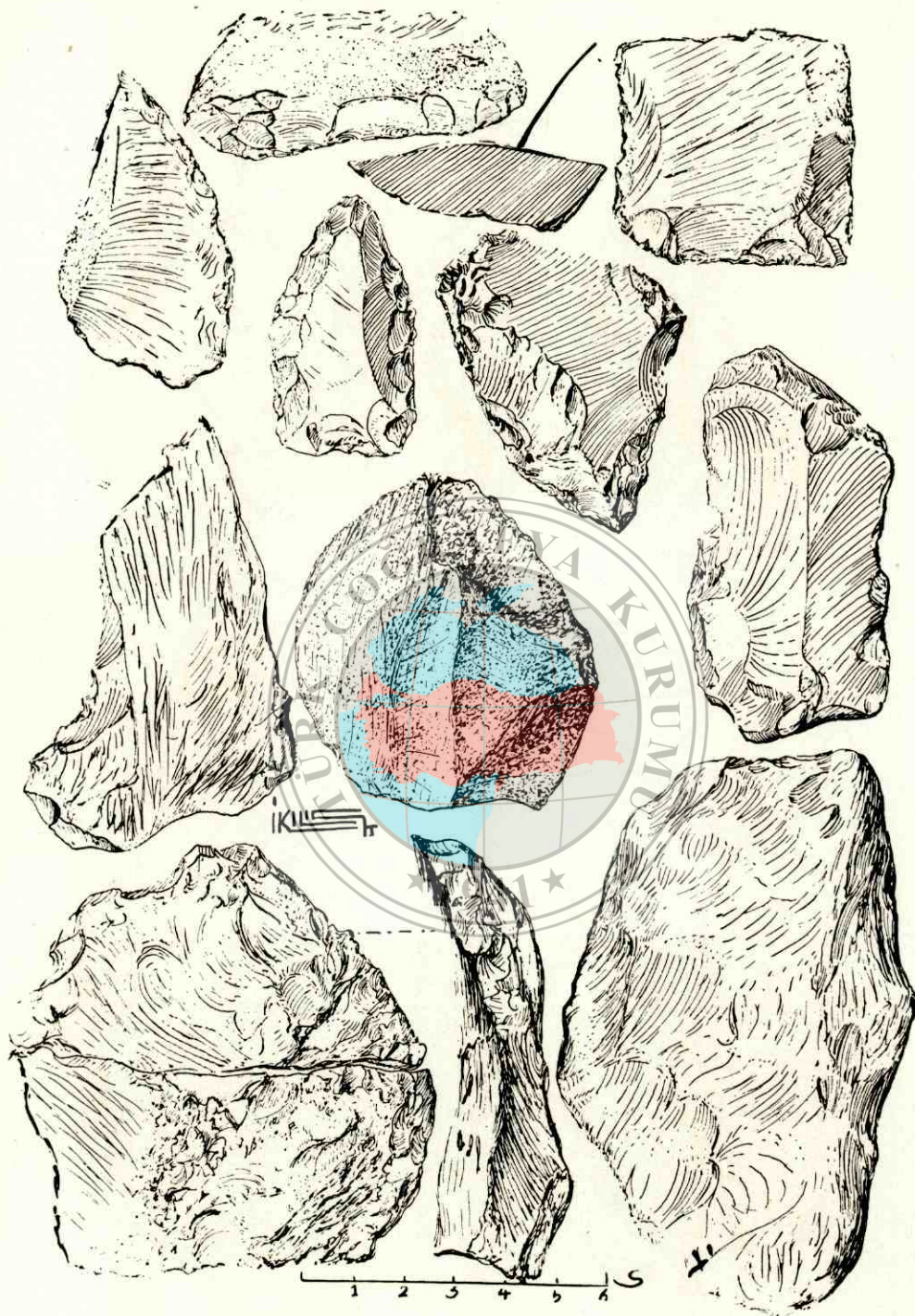

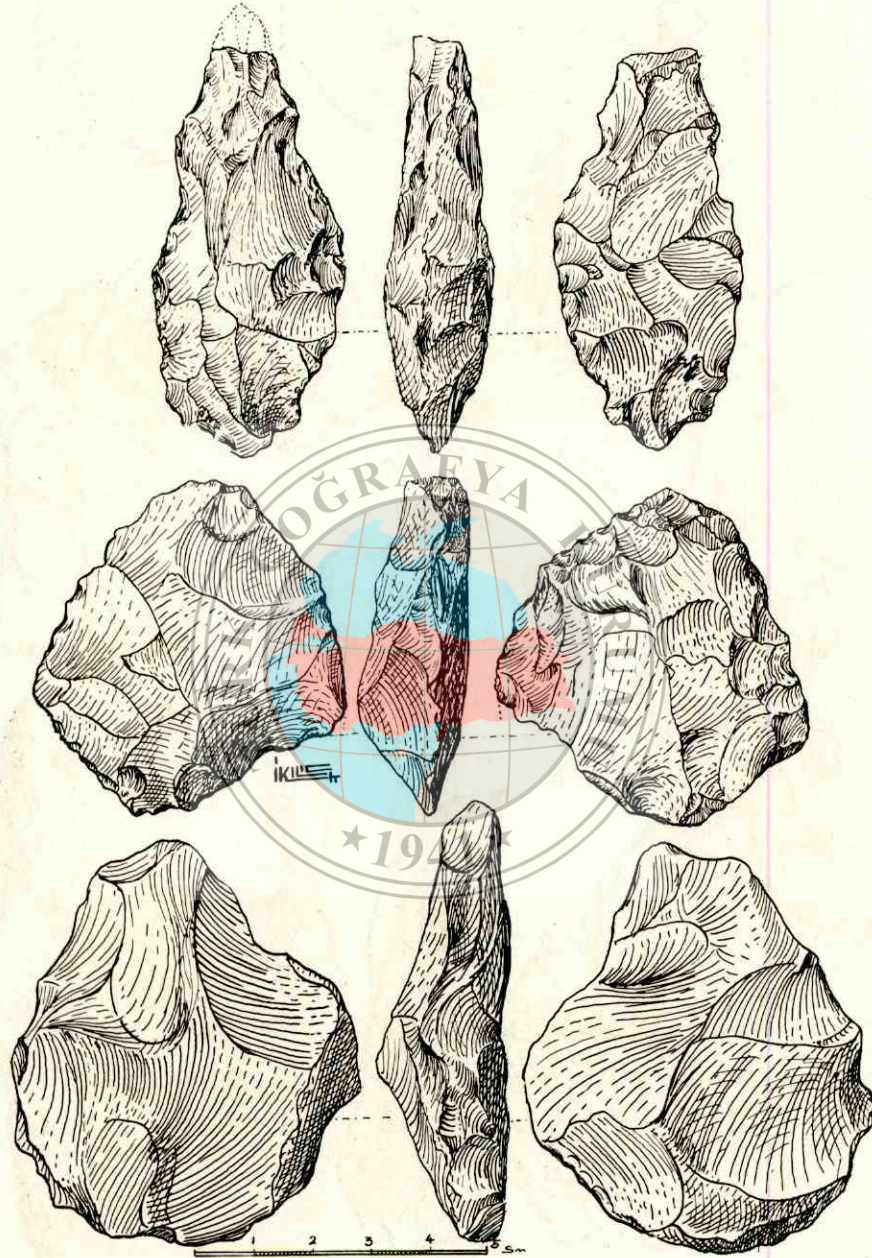
Karain (Antalya) Kesit I

Karain Tablo 2-a (I) Alt Paleolitik Elbaltaları A- Aşöleen, Çakmak taşından
B- Üst Aşöleen, kalkerden

Karain Tablo2-b (I,K,L) Alt Paleolitik yonga aletleri

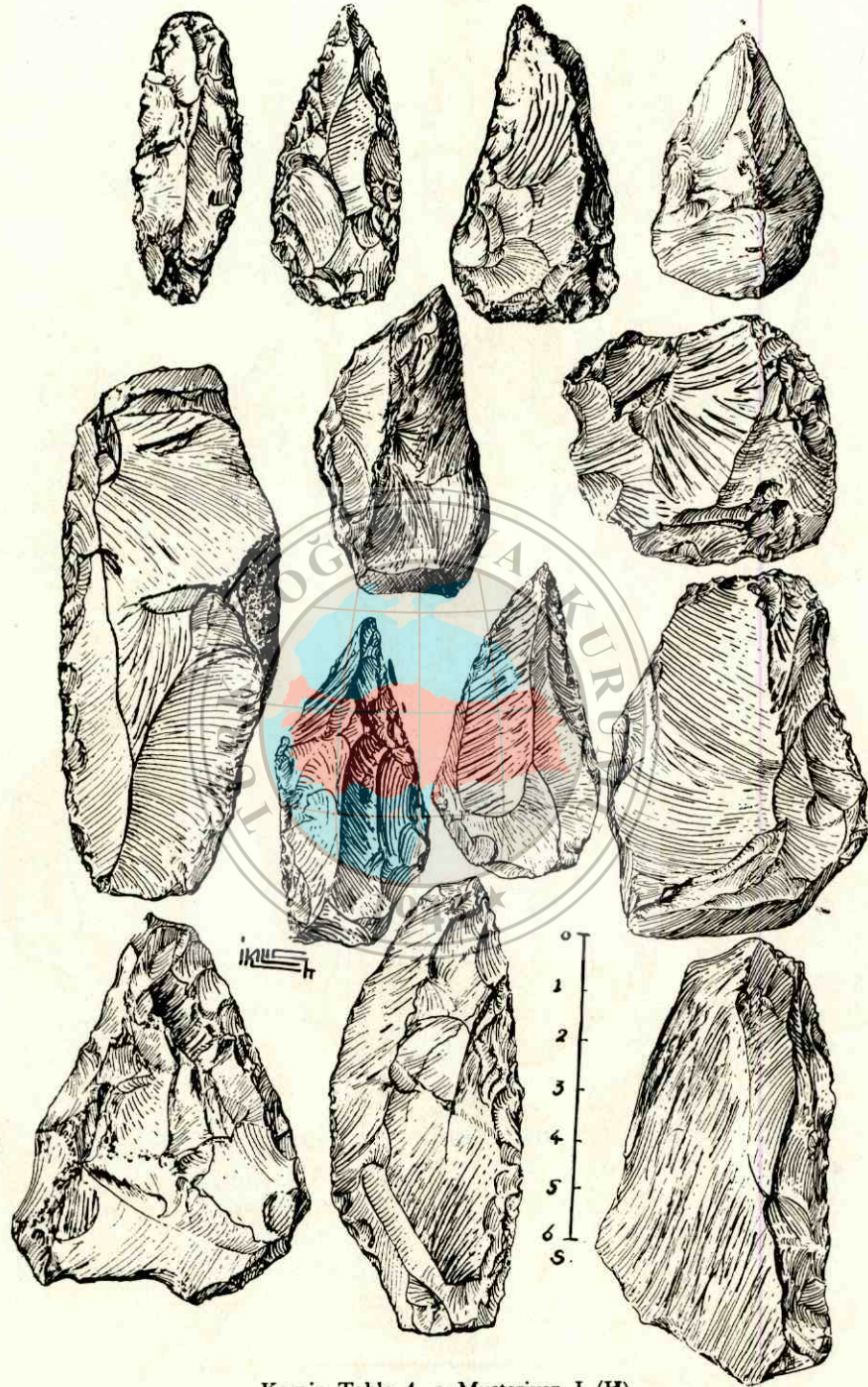

Karain Tablo 2-c Alt, Orta Paleolitik Mikok tiplerinden birkaç örnek

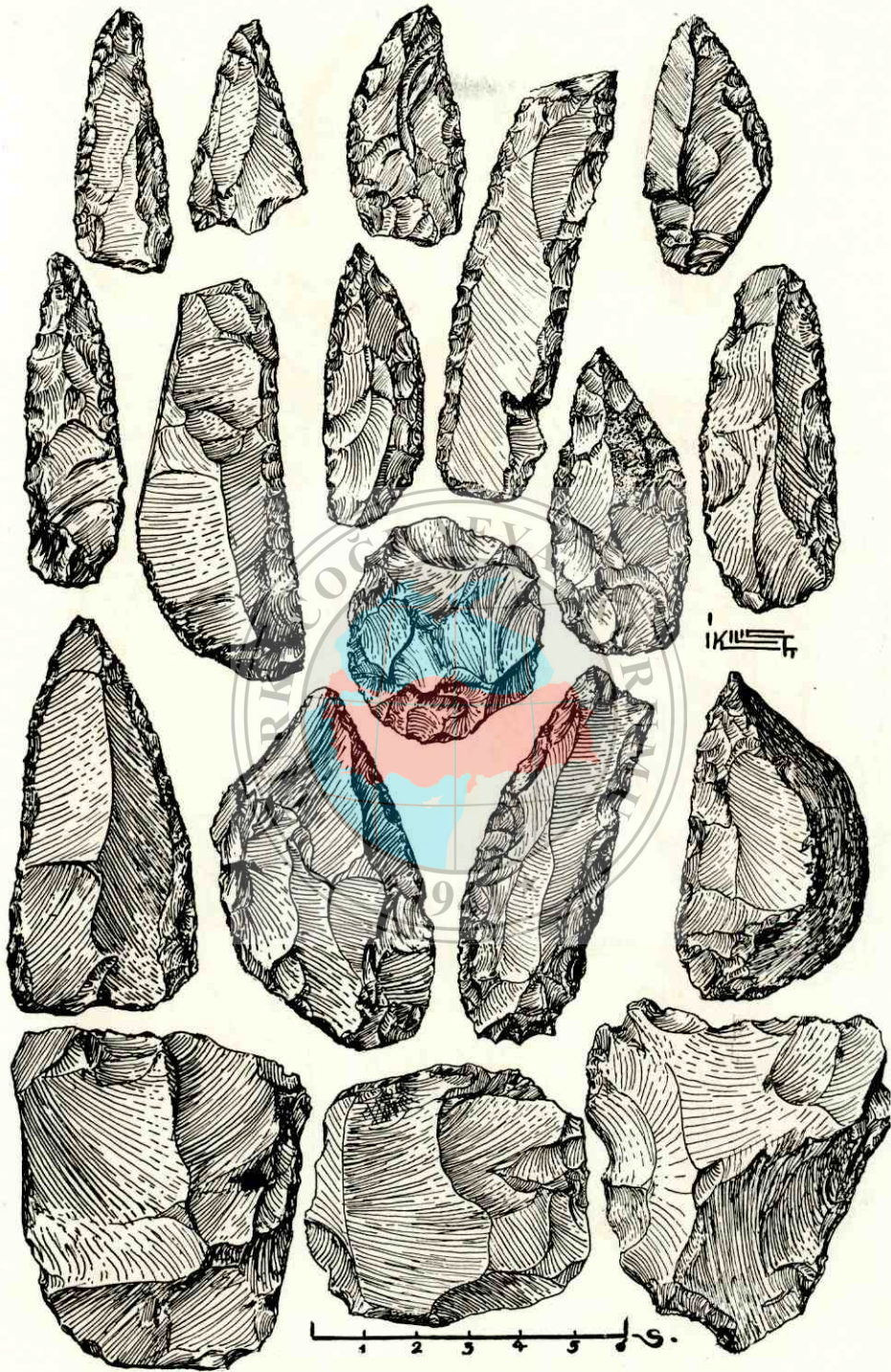

KARAIN, ALT PLEİSTOSEN HAYVANLARI

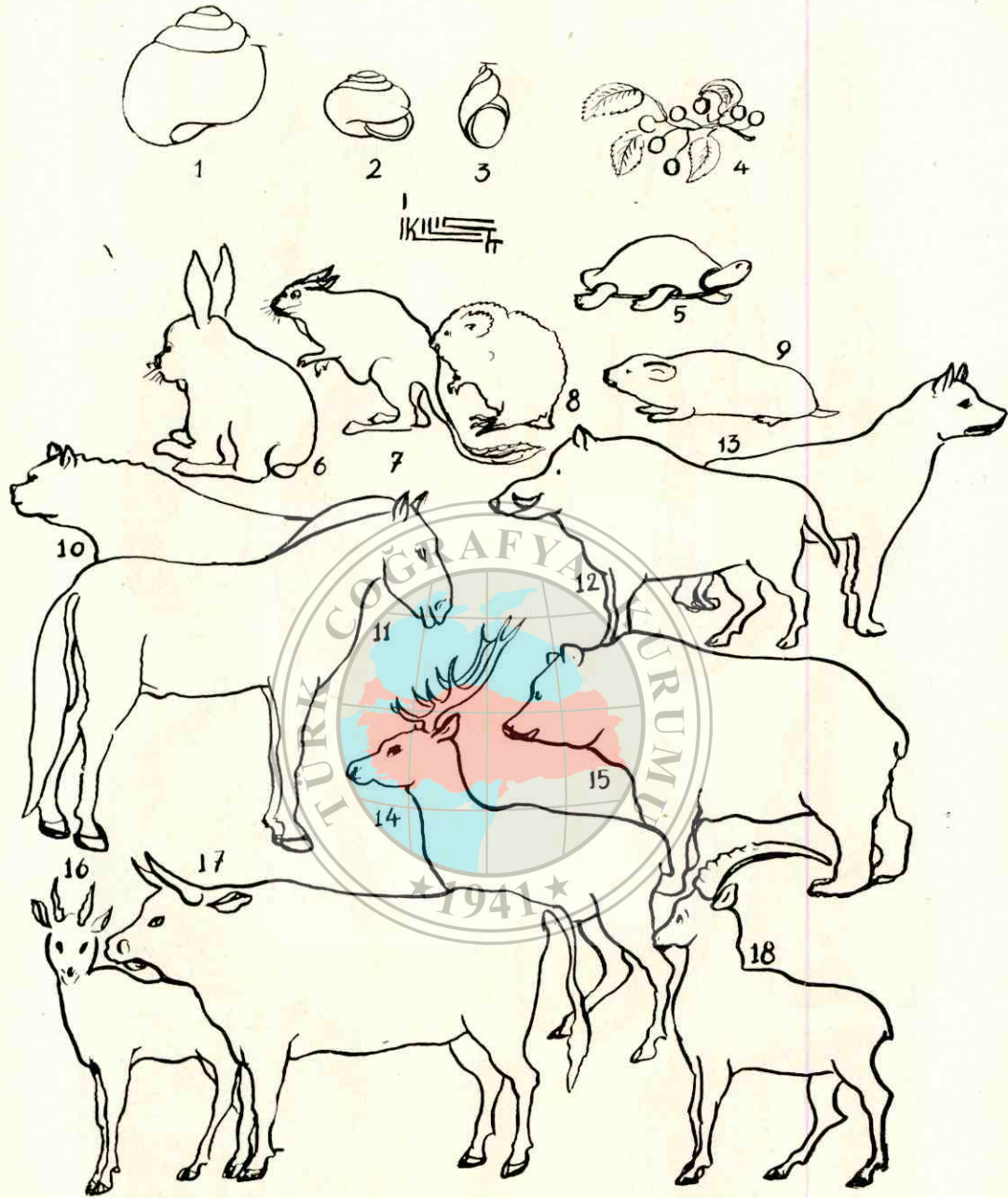
1- Poludina diluviana Kunth	7- Mağara aslanı
2- Kaplumbağa	8- Alageyik
3- Kemirgenlerden	9- Mağara ayısı
4- At	10- Fil
5- Kedigillerden	11- Suaygırı (ANTALYA)
6- Domuz	

Karain Tablo 4- a Musteriyen I (H)

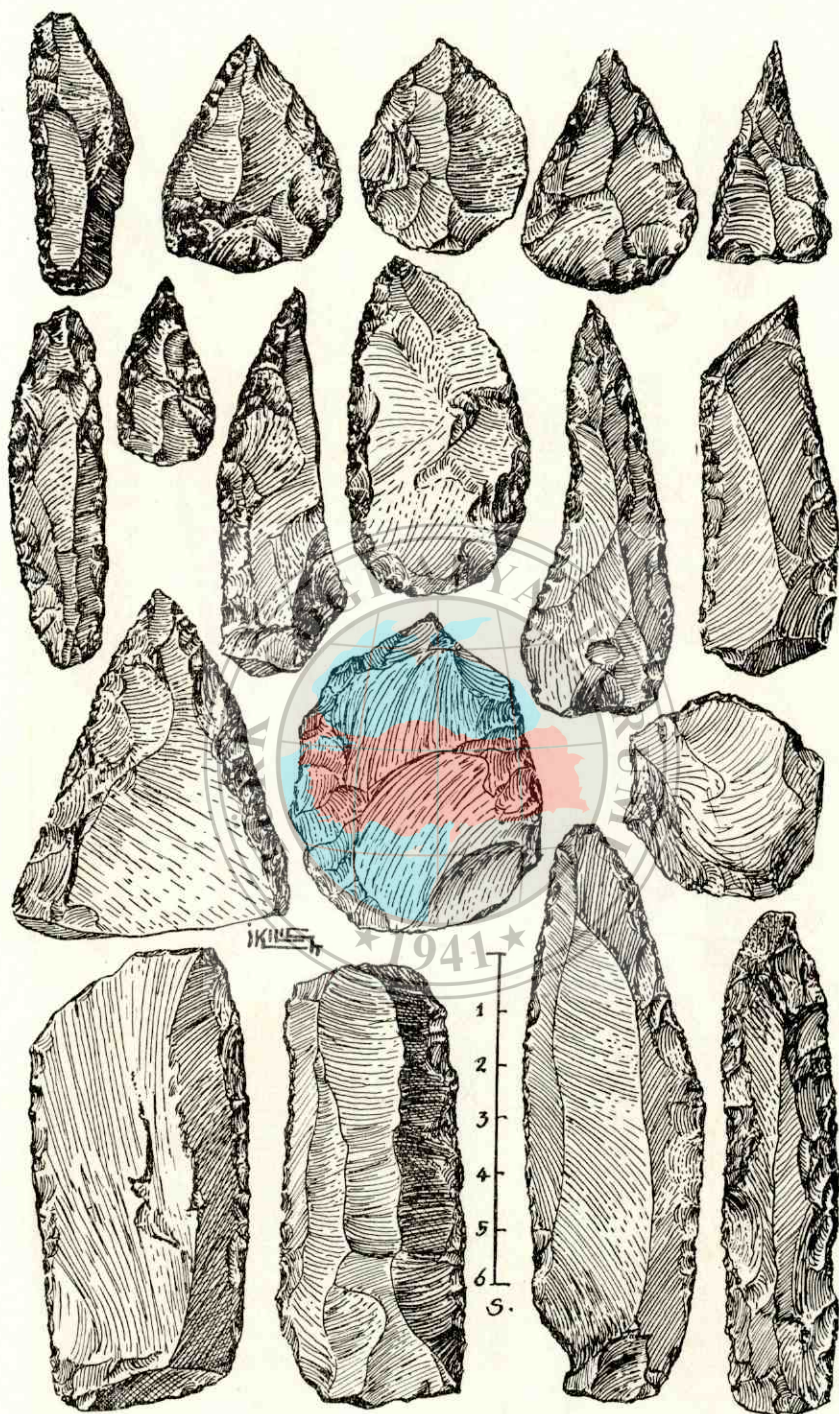

Karain Tablo 4 - b Musteriyen II (G)

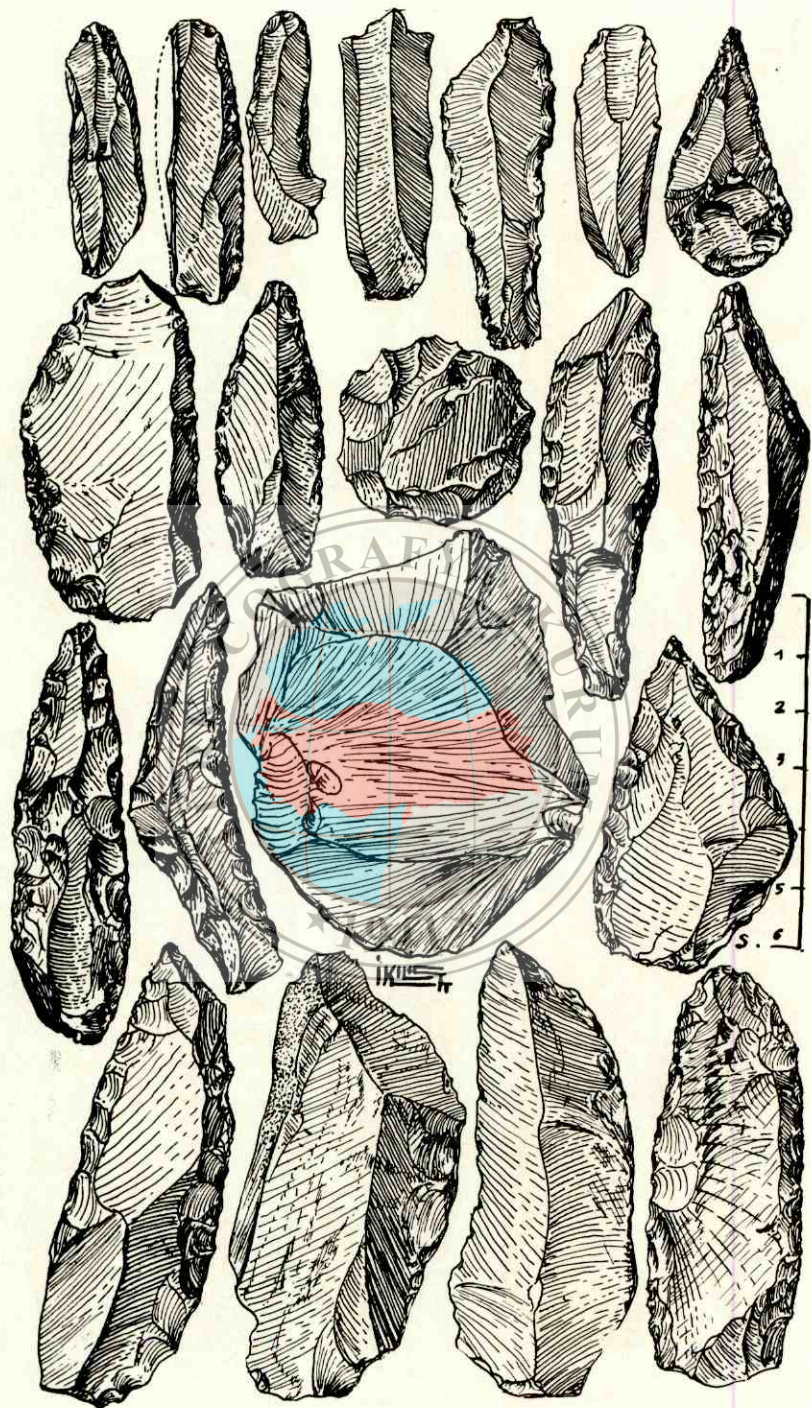

Karain Tablo 5, Orta ve Üst Pleistosen hayvanları ve meyveleri (Antalya)

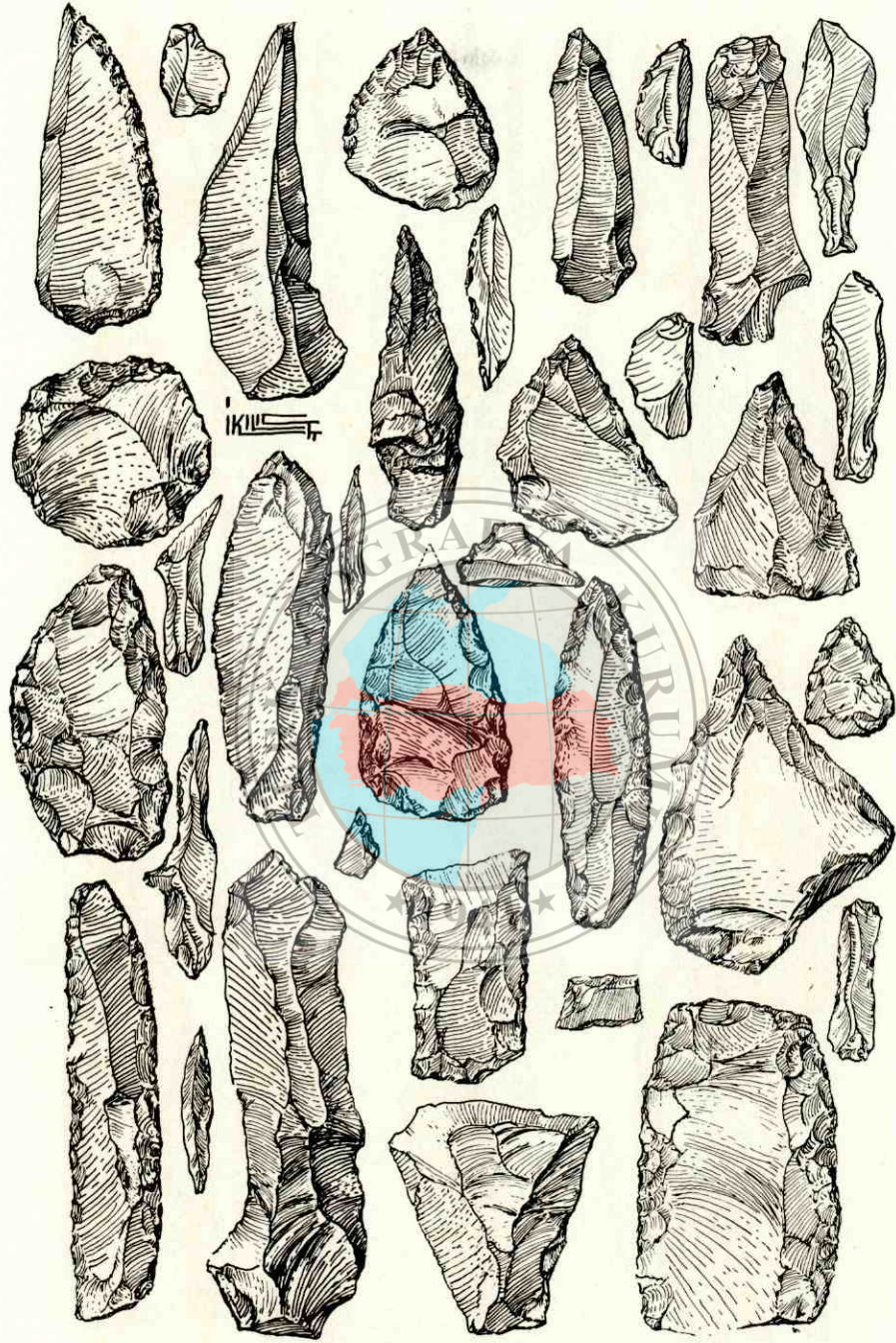
1- Salyangoz	6, 7, 8, 9 Kemiriciler	15- Ayı
2- Salyangoz	10- Sırtlan	16- Karaca
3- Salyangoz	11- At	17- Öküz
4- Dağın (Dağdağın)	12- Domuz	18- Kaya keçisi
5- Kaplumbağa	14- Alageyik	

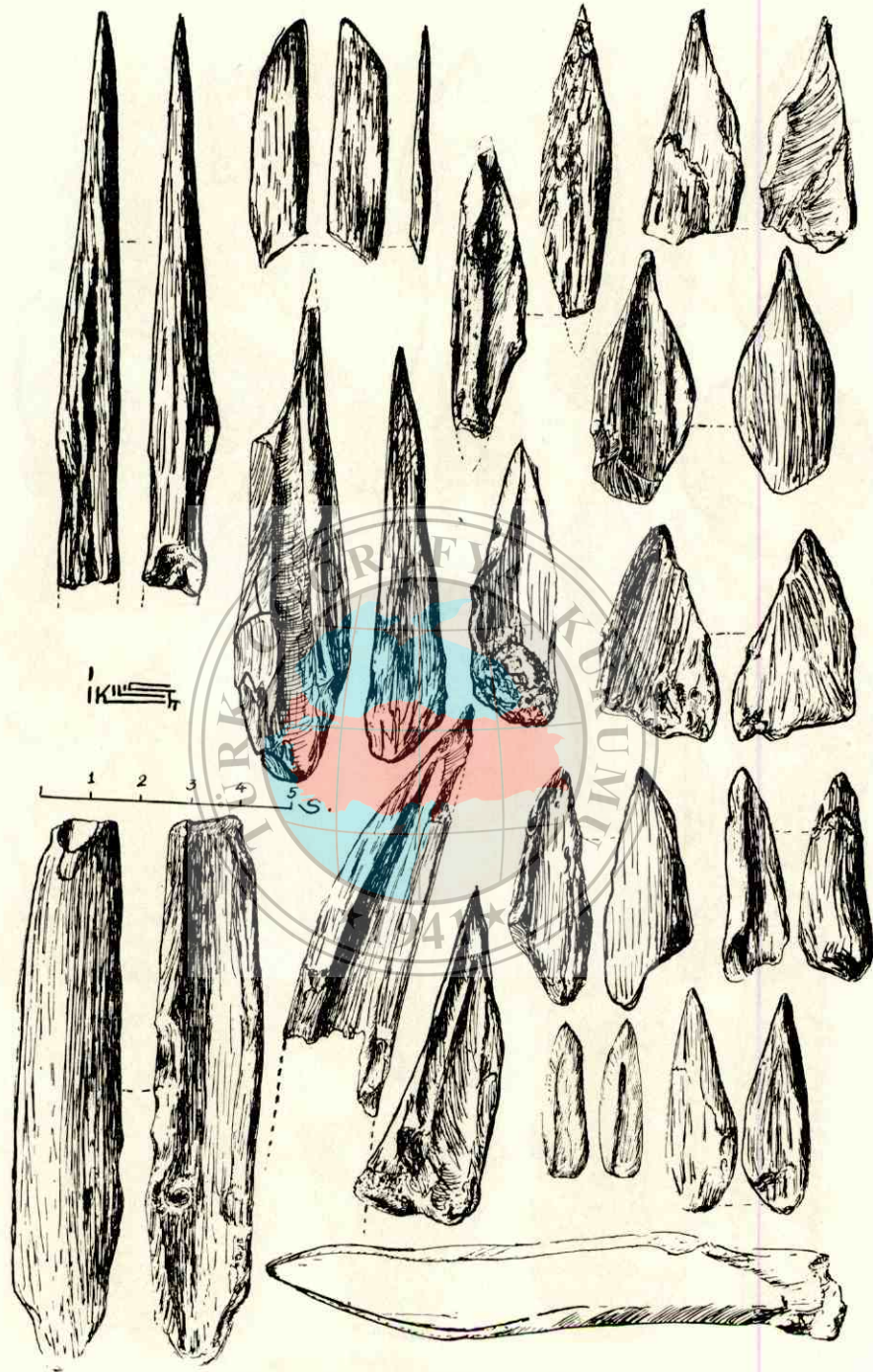
Karain Tablo 6-a Orinyasiyen I (F)

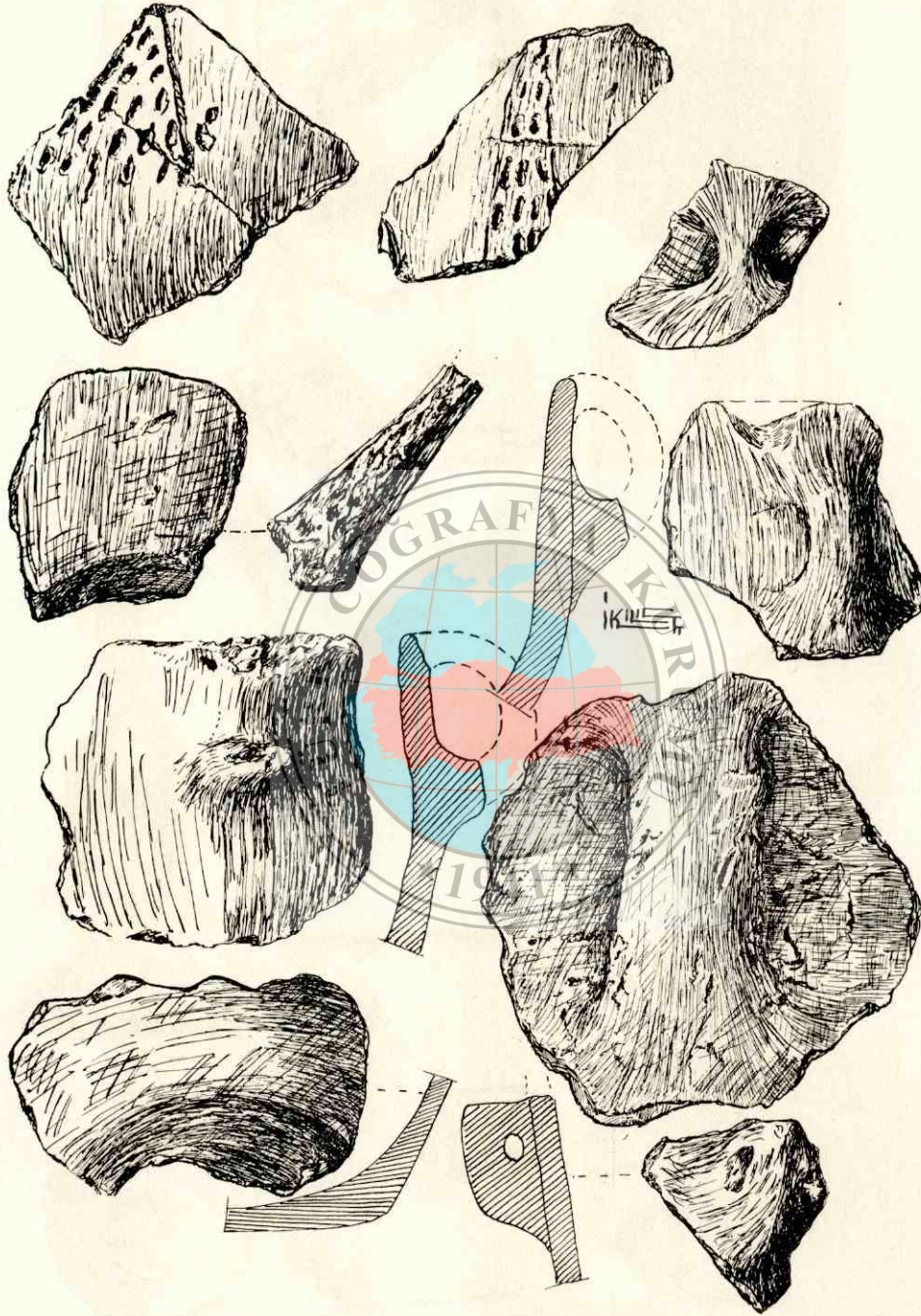
Karain Tablo 6-b, Orinyasiyen II (E)

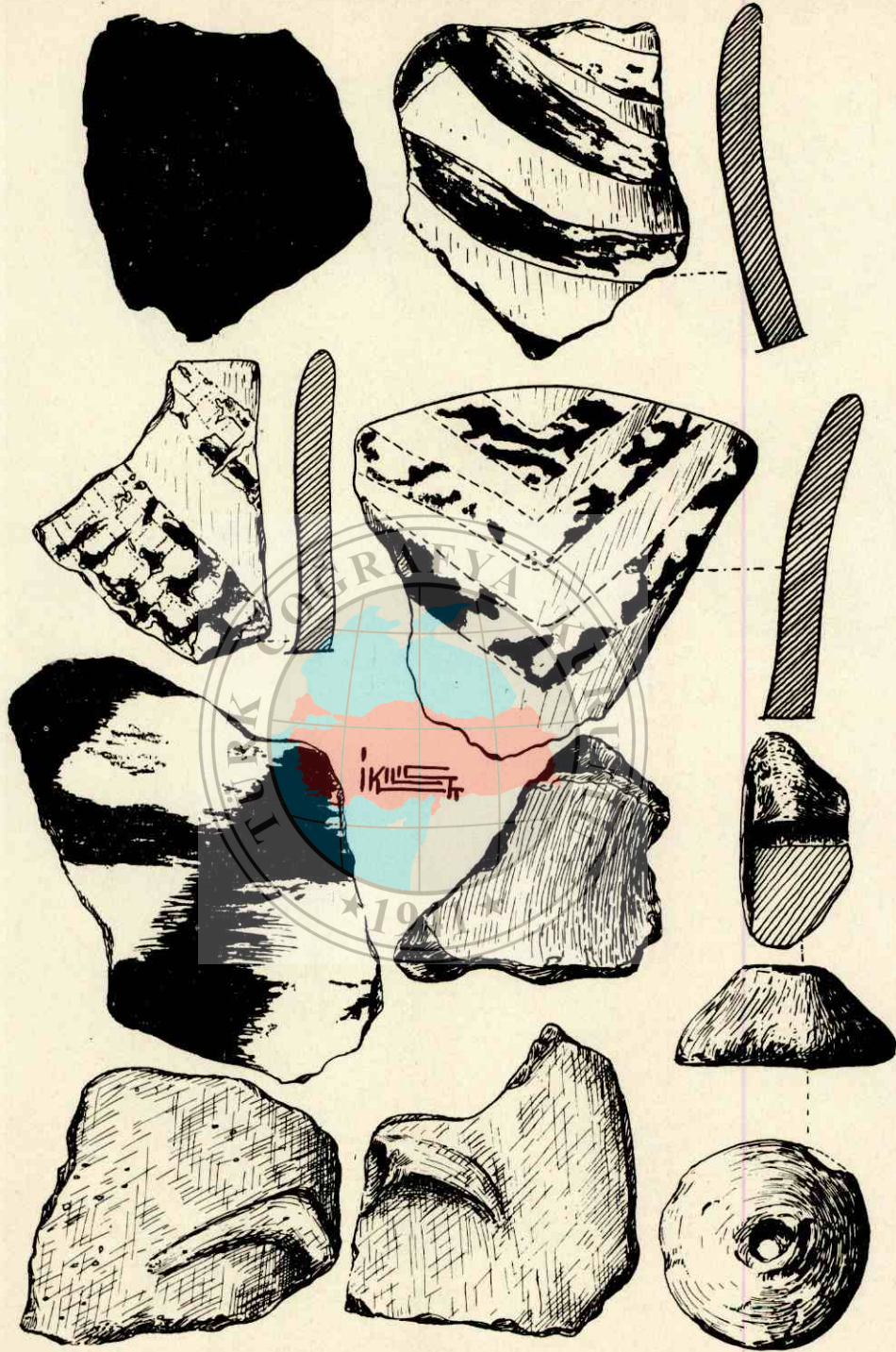
Karain Tablo 6-c Orinyasiyen III - IV (D.C.)

Karain Tablo 6- d Üst Paleolitik kemik aletleri

Karain ve çevresi Tablo 7 - a Cilalı Taş Devri tek renkli çanak çömlek parçaları

Karain ve çevresi Tablo 7 - b Boyalı ve boya süslü Neolitik, Kalkolitik çanak parçaları